

Кінологічна служба в ЗСУ та інших силових структурах: історична довідка та сучасний стан, військова ветеринарна медицина, нормативно-правове регулювання, особливості під час воєнного стану

Військові тварини — це спеціально дресировані тварини, які використовуються у війні та інших видах діяльності, пов'язаних з веденням бойових дій. Різні військові тварини виконують різні функції. Коні, слони, верблюди та інші тварини використовувалися як для транспортування, так і для кінної атаки. Голуби використовувалися для зв'язку і фотошпигунства. Багато інших тварин, як повідомляється, використовувалися в різних спеціалізованих військових функціях, включаючи щурів і свиней. Собаки здавна використовувалися в найрізноманітніших військових цілях, останнім часом зосереджуючись на охороні і виявленні бомб, і разом з дельфінами і морськими левами активно використовуються і сьогодні.

Кінологічні підрозділи існують й зараз в Збройних силах України та в інших силових структурах країни – СБУ, Національній поліції, Національній гвардії, ДСНС, Військовій службі правопорядку, прикордонній службі. При цьому у ЗСУ кінологічні підрозділи були поновлені лише у 2017 році з моменту розпаду СРСР. Нині загін для підготовки кінологів та службових собак знаходиться у структурі 143-й Об'єднаного навчально-тренувального центру (143 ОНТЦ, в/ч А2641), що є військовою частиною у підпорядкуванні Командування Сил підтримки Збройних Сил України.

У пропонованому виданні висвітлюється діяльність вказаних підрозділів в нашій країні як в історичній ретроспективі, так в сучасному часі, нормативне та матеріальне забезпечення, особливості діяльності в умовах воєнного часу

КІНОЛОГІЧНА СЛУЖБА В ЗСУ ТА ІНШИХ СИЛОВИХ СТРУКТУРАХ

- ІСТОРИЧНА ДОВІДКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН
- ВІЙСЬКОВА ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА
- НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
- ОСОБЛИВОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Укладачі:

Коропатнік Ігор Михайлович — доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри правового забезпечення Військового інституту Національного університету імені Тараса Шевченка, полковник юстиції;

Микитюк Микола Андрійович — доктор юридичних наук, доцент, професор спеціальної кафедри №1 Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, полковник;

Павлюк Олександр Олександрович — начальник штабу-заступник командувача Сухопутних військ Збройних сил України, кандидат військових наук, генерал-лейтенант;

Петков Сергій Валерійович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Кінологічна служба в ЗСУ та інших силових структурах: історична довідка та сучасний стан, військова ветеринарна медицина, нормативно-правове регулювання, особливості під час воєнного стану / укл.: Коропатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Петков С. В. — Київ. ВД «Професіонал», 2023. — 466 с.

ISBN 978-611-01-2876-6

Військові тварини — це спеціально дресировані тварини, які використовуються у війні та інших видах діяльності, пов'язаних з веденням бойових дій.

Різні військові тварини виконують різні функції. Коні, слони, верблюди та інші тварини використовувалися як для транспортування, так і для кінної атаки. Голуби використовувалися для зв'язку і фотошпигунства. Багато інших тварин, як повідомляється, використовувалися в різних спеціалізованих військових функціях, включаючи щурів і свиней.

Собаки здавна використовувалися в найрізноманітніших військових цілях, останнім часом зосереджуючись на охороні і виявленні бомб, і разом з дельфінами і морськими левами активно використовуються і сьогодні.

Кінологічні підрозділи існують й зараз в Збройних силах України та в інших силових структурах країни – СБУ, Національній поліції, Національній гвардії, ДСНС, Військовій службі правопорядку, прикордонній службі. При цьому у ЗСУ кінологічні підрозділи були поновлені лише у 2017 році з моменту розпаду СРСР. Нині загін для підготовки кінологів та службових собак знаходиться у структурі 143-й Об'єднаного навчально-тренувального центру (143 ОНТЦ, в/ч А2641), що є військовою частиною у підпорядкуванні Командування Сил підтримки Збройних Сил України.

У пропонованому виданні висвітлюється діяльність вказаних підрозділів в нашій країні як в історичній ретроспективі, так в сучасному часі, нормативне та матеріальне забезпечення, особливості діяльності в умовах воєнного часу.

ВСТУП

Військові тварини — це спеціально дресировані тварини, які використовуються у війні та інших видах діяльності, пов'язаних з веденням бойових дій.

Різні військові тварини виконують різні функції. Коні, слони, верблюди та інші тварини використовувалися як для транспортування, так і для кінної атаки. Голуби використовувалися для зв'язку і фотоспигунства. Багато інших тварин, як повідомляється, використовувалися в різних спеціалізованих військових функціях, включаючи щурів і свиней.

Собаки здавна використовувалися в найрізноманітніших військових цілях, останнім часом зосереджуючись на охороні і виявленні бомб, і разом з дельфінами і морськими левами активно використовуються і сьогодні.

Собак використовували у військових цілях ще стародавні греки, і, безсумнівно, їх використовували набагато раніше в історії. Римська імперія, починаючи з Марка Аврелія, також використовувала собак у бою. Римляни тренували молоску собаку (або *Canis Molossus*) спеціально для бою, часто одягаючи на них захисні шиповані металеві нашійники і кольчуги, і організовуючи їх в бойові порядки.

Під час великих географічних відкриттів та завоювання Латинської Америки іспанські конкістадори використовували собак породи алаунтів (аланів) для вбивства воїнів у Карибському басейні, Мексиці та Перу.

Мастифів, так само як і великих догів, використовували в Англії та Італії в середні віки, де їх великі розміри використовувалися для налякування коней, щоб ті скидали своїх вершників або накидалися на лицарів на конях, виводячи їх з ладу, поки їх господар не завдавав остаточного удару.

Кінологічні підрозділи існують й зараз в Збройних силах України та в інших силових структурах країни — СБУ, Національній поліції, Національній гвардії, ДСНС, Військовій службі правопорядку, прикордонній службі. При цьому у ЗСУ кінологічні підрозділи були поновлені лише у 2017 році з моменту розпаду СРСР. Нині загін для

підготовки кінологів та службових собак знаходиться у структури **143-й Об'єднаного навчально-тренувального центру** (143 ОНТЦ, в/ч А2641), що є військовою частиною у підпорядкуванні Командування Сил підтримки Збройних Сил України.

У пропонованому виданні висвітлюється діяльність вказаних підрозділів в нашій країні як в історичній ретроспективі, так в сучасному часі, нормативне та матеріальне забезпечення, особливості діяльності в умовах воєнного часу.

ІСТОРІЯ ВИКОРИСТАННЯ ТВАРИН У ВОЄННИХ ТА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЦІЛЯХ

Першою військовою спеціальністю тварин стала **служба для транспортування і тяги**.

Кінь був найбільш широко використовуваною твариною протягом всієї історії війни. Вони могли тягнути колісницю або перевозити легкоброньовані загопи. З появою більш важких коней і винаходом стремена кінна кавалерія стала найпрестижнішим бойовим родом військ в Європі на кілька століть.

Бойовий кінь лицаря виконував додаткові функції — був навчений кусатися і бити ногами. Поєднання кінного воїна, озброєного луком, зробило армії степовиків найпотужнішою військовою силою в історії Азії.

З появою сучасної далекобійної зброї та автотранспорту використання коней у військових цілях занепало. Однак коні та мули все ще широко використовуються різними арміями сьогодні для пересування по складній місцевості.

Верблюди, як правило, використовувались як коні в посушливих регіонах (верблюжа кавалерія). Вони краще здатні перетинати піщані пустелі, ніж коні, і вимагають набагато менше води. Верблюди використовувались в обох світових війнах. Вони використовуються індійською армією та силами прикордонної безпеки для патрулювання в пустельних районах Раджастану.

У Другій світовій війні багато військових частин Радянської Червоної Армії, через деякий час після Сталінградської битви, почали використовувати верблюдів на південному театрі воєнних дій для перевезення боєприпасів, пального для танків і літаків, продовольства, води для кухонь, пального і навіть поранених червоноармійців. Необхідність використання цих тварин як транспортних засобів була зумовлена відкритим рельєфом калмицьких степів, примітивністю доріг і відсутністю води, а також нестачею відповідного допоміжного автотранспорту в радянських збройних силах. Відомим став випадок з бактрійським верблюдом на прізвисько Кузнечик («коник»), який супроводжував Радянську

Червону Армію практично на всьому шляху її просування до Німеччини.

Мули використовувалися армією США, британською та індійською арміями під час Другої світової війни для перевезення вантажів та спорядження по важкодоступній місцевості. В'ючні тварини, яким притаманне терпіння, обережність і витривалість, мули могли перевозити важкі вантажі там, де не могли проїхати джипи і навіть в'ючні коні. Мулів використовували в Північній Африці, Бірмі та в Італії. Їх також використовують для перевезення вантажів у гірських районах.

Швеція і Радянський Союз до Другої світової війни намагалися використовувати **лосів** як кавалерію для пересування по глибокому снігу. Проте було виявлено, що лосі непридатні для використання у воєнних цілях, оскільки вони легко підхоплювали хвороби худоби, їх було важко прогодувати, і вони тікали з поля бою. Пізніше в СРСР навчили лосів не боятися зброї, але так й не змогли сформувані та використати цю екзотичну кавалерію ані у радянсько-фінську війну, ані у Другу світову війну.

Слони не є свійськими тваринами у повному розумінні цього терміну, але вони можуть бути навчені служити в якості замітника коней і кавалерії або для переміщення важких вантажів.

Санскритські записи фіксують їх використання у військових цілях ще за 1100 років до н. е. Група слонів була використана Ганнібалом під час Другої Пунічної війни.

Під час Другої світової війни їх використовували як японці, так і їхні союзники. Слони могли виконувати роботу машин в місцях, куди транспортні засоби не могли проникнути, тому вони знайшли застосування в Бірманській кампанії.

Інші військові спеціальності тварин опанували **собаки** — **вартова служба і охорона, пошукова служба, так звані штурмові собаки для силового затримання і знешкодження**.

З тих пір, як собака постала на службу людині, вона супроводжує його і в мирний час, і під час воєн. Перші свідчення цього відносяться до регіонів Близького Сходу, а саме стародавнього Єгипту. Існує зображення фараона Тутанхамона (1333–1323 р.р. до н.е.) на бойовій колесниці, яка оточена собаками, що атакують ворогів. Розкопки в

Ніневії доводять, що собаки воювали в армії ассирійського царя Ашшурбанашпа (669-627 р.р. до н.е.).

Кельти, тевтони, римляни, гуни та інші стародавні народи також утримували військових собак, що несли вартову, активно-бойову, посильну службу.

Бойові собаки брали участь в завоюванні Америки конкістадорами Кортеса и проливали кров на полях брані Столітньої війни. Історичні дані свідчать, що в війнах Середньовіччя військові собаки супроводжували військові транспорти, вбрані у спеціальні панцири с гострими пиками, що мало викликати хаос в рядах ворожої кавалерії.

З розвитком вогнепальної зброї роль собак в бойових діях мінялась. Активна боротьба с ворогом втратила свій сенс, собаки почали виконувати суто допоміжні, технічні обов'язки.

Під час Першої світової війни після кампанії 1914 року лінії фронтів завмерли, прикрившись дротяними загородженнями и мінними полями. Саме тоді в європейських арміях широко почали застосовувати собак. Вони служили в санітарних загонах, несли вартову службу, працювали в розвідці, а, наприклад, в бельгійській армії перевозили станкові кулемети та легкі гармати. Іноді собаки брали участь безпосередньо в бойових сутичках.

Незадовго до початку Першої світової війни англієць Ричардсон організував першу військову школу для навчання собак в графстві Ессекс. Перших випускників цієї школи звали Вовк и Принц. Ці собаки чудово зарекомендували себе, доставляючи донесення через територію, зайняту супротивником, потім їх функції ускладнилися: вони розшукували поранених солдатів та допомагали їм дістатися до стаціонару, чи самі приводили допомогу.

К 1916 року ердель-тер'єри Ричардсона стали відомі в усіх британських окопах на Західному фронті. Вони доставляли пораненим перев'язочний матеріал, служили в вартових дозорах та розвідувальних патрулях. Тільки в 1915–1916 роках во Франції та Бельгії в бойових діях брали участь коло 132 вихованців Ричардсона.

Найвідомішим ердель-тер'єром Першої світової є собака на ім'я Джек, що служив зв'язковим. Він доставляв донесення в штаб з самих небезпечних ділянок фронту. В своєму останньому бою завдяки своєчасному повідомленню щодо оперативної обстановки Джек

врятував британський батальйон, за що був посмертно нагороджений Хрестом Вікторії.

Французька армія на початку війни практично не використовувала собак. Проте у вересні 1915 року у Франції затвердили план використання собак, а вже в грудні при Інспекції піхоти був створений відповідний відділ. Через створений в Парижі Центральний розплідник-бюро впродовж усієї війни пройшло коло 6000 собак; тут починалась муштра собак, яка потім тривала далі в армійських розплідниках. Там же тривало навчання провідників. Служба військових собак діяла у французькій армії до кінця 1919 року.

Французи дуже досконало використовували собак в санітарних цілях. Були створені спеціальні підрозділи, у складі яких були санітари з навченими собаками. Методика дресури санітарних собак була майже досконалою, базовою породою була бельгійська вівчарка різновиду малінуа.

Найбільш продумана и цілеспрямована робота з підготовки військових собак була в Німеччині. Розпочата вона була ще в 1884 році, собаки готувались, зокрема, для сторожової, розвідувальної, санітарної служб та служби зв'язку.

А вже в 1886 році германський польовий статут передбачав застосування собак на війні.

В 1911 році по особистому наказу пруського міністра внутрішніх справ в місті Грюнхейд, що неподалік від Берліну, організували школу-розплідник поліцейських собак, яким керував відомий дресирувальник Конрад Моост. В 1913 році Інспекцією егерів і стрільців була видана «Настанова з дресування військових собак».

Незабаром по всій Німеччині було створене неймовірно кількість добровільних організацій (Verein) з підготовки собак для потреб армії. К 1914 року в німецькій армії було коло десяти тисяч добре навчених собак, надалі їх чисельність була доведена до тридцяти тисяч.

Під час окупації Бельгії т північних провінцій Франції, німці реквізували в населення всіх собак, які були придатні для воєнних цілей. Також в Германії були створені нові розплідники собак у

воєнних цілях. Базові породи — ердель-тер'єр, доберман-пінчер, і основна — німецький вівчарка.

В Російській імперії як і в Німеччині, перші службові собаки появилися в поліції. В армії перші серйозні спроби залучення собак датовані часом російсько-японської війни. Для цього російське посольство в Лондоні звернулося до школи Ричардсона щодо закупівлі собак для російської армії і допомоги в їх навчанні санітарної службі. Ричардсон надав новим клієнтам своїх ексклюзивних ердель-тер'єрів, їх зачислили в службу зв'язку та медичну службу російської армії. З цього моменту порода ердель-тер'єр прижилась в Російській імперії.

Під час Першої світової війни незважаючи на власний досвід протистояння німецьким військовим собакам російська армія не могла похвалитися власним позитивним досвідом. Хоча кілька розплідників собак на той час були в Санкт-Петербурзі, Харкові, Смоленську, Тіфлісі, а потім й в інших місцях. Собак готували переважно для потреб поліції.

Хоча завдяки ентузіазму певних осіб в армії виникали розплідники при окремих військових підрозділах. Базова порода — англійський ердель-тер'єр. Ціль підготовки — для служби зв'язку.

В квітні 1915 року командування російських військ на Південно-Західному фронті, організувало у Львові «Школу воєнних сторожових и санітарних собак». Першим керівником статський радник Лебедев, який в той час служив на посаді начальника відділу евакуації в воєнно-санітарному управленні фронту. Навесні 1915 року через германо-австрійський наступ школу перевезли із Львову до Києву.

В вересні 1916 року в школі було 97 собак, з них 37 німецьких вівчарок, 21 бельгійська вівчарка, 19 ердель-тер'єров, 12 доберманів і 3 гончаки. Окрім того, було 5 трофейних німецьких і австрійських собак, яких навчали пошуку своїх бувших хазяїв, для цього керівництво школи просило в штабі фронту виділення комплектів трофейного однострою.

Усього школа підготувала 86 собак з провідниками, які були розподілені серед військових частин фронту. Незважаючи на

схвальні відгуки і висвітлення їх в пресі, досвід не набув розповсюдження до кінця війни.

Друга світова війна так само не оминула службових собак. Їх служба у підрозділах зв'язку, медичних і саперних підрозділах, а також для вартової служби була знову затребувана. Наприклад, до радянської армії «призвали» близько 60 тисяч (!) собак, причому не лише вівчарок, а й інших порід, у тому числі великих «двір-тер'єрів». З собак сформували 168 загонів.

Жорстокість цієї війни відродила найстрашніший тваринний фах — камікадзе. У ХХ столітті було поновлено давно забуту практику використання тварин у вигляді живої зброї (хоча і не в самих жажливих її формах). З таких найбільш відомі собаки — ті, які, обвішані вибухівкою, кидалися під німецькі танки. Очевидці свідчили, що одного разу під Сталінградом німецькі танкісти помітили собак-камікадзе, які вискочили їм назустріч з окопів. Німці повернули назад. За роки війни собаки підірвали понад три сотні німецьких танків. Одна із тварин знищила бронепοїзд, причому сама залишилася жива. Чотирилапа Діна вискочила на рейки перед самим поїздом, поклала міну і в останній момент встигла відскочити.

Як саме тварини ліквідували танки? Собака, «вбрана» у жилет із вибухівкою, пробиралася під днище танка, запускався механізм, що активував детонатор, і танк ліквідувався. Переважно при цьому собака гине разом з танком... Спроби застосування німцями сіток проти собак зазнали невдачі — тварини заходили ззаду. Кулеметний вогонь теж був неефективним.

Як це досягалось? Собаку не годували кілька днів, привчали його, що можна знайти їжу під танком. Далі собаці прикріплювали макет вибухового пристрою і навчали залазити під танки вже з ним. Нарешті, вчили не лякатися рухомих і стріляючих танків. У бойових умовах собаку тримали надголодь, у потрібний момент чіпляли йому справжній вибуховий пристрій (близько 12 кг тротилу), безпосередньо перед застосуванням знімали запобіжник і випускали собаку назустріч ворожому танку. Міна вибухала під тонким днищем танка.

Згодом німецьке командування зобов'язало кожного солдата пристрілювати будь-якого собаку. Далі почали застосовувати проти

собак встановлені на танках вогнемети, це було досить ефективним заходом протидії, однак певні собаки все одно не зупинялися.

Проте у використанні таких собак були значні негативні фактори. Справа в тому, що собаки дресировались із застосуванням радянських танків, на полі бою іноді помилялися, лякалися незнайомих німецьких танків, втікали і, внаслідок, підривали радянські машини. Також в бойовій обстановці траплялося, що собаки виходили з-під контролю, прагнули повернутися знову на розташування радянських військ та наражали їх на небезпеку. Невдовзі протитанкові собаки перестали використовуватися.

Усього військовими дорогами проповзли, прокрокували, проїхали і пробігли понад 60 тисяч Шариків, Бобиків і Мухтарів: породистих і не дуже, великих і малих, гладких і кошлатих. Близько 15 тисяч собачих упряжок, взимку на нартах, влітку на спеціальних візках, під вогнем та вибухами вивезли з поля бою понад 700 тисяч (!) важкопоранених, підвезли до бойових частин близько 3,5 тисячі тон боєприпасів.

Собаки-міношукачі, їх було близько шести тисяч, виявляли, а вожаті сапери знешкоджували сотні тисяч вибухових речовин. Знаменитий ленінградський колі Дік був учасником розмінувань Сталінграда, Лисичанська, Праги та інших міст. Головний свій подвиг Дік здійснив у Павловську. За годину до вибуху Дік виявив у фундаменті будівлі фугас (вибуховий пристрій) у дві з половиною тони і годинниковий механізм. Вибухівку вчасно нейтралізували. Після війни легендарний пес, незважаючи на численні поранення, був неодноразовим переможцем виставок собак. Чотирилапий ветеран дожив до глибокої старості і був похований з військовими почестями.

Загалом собаки-сапери були учасниками розмінувань Києва, Одеси, Новгорода, Вітебська, Варшави, Праги, Відня, Будапешта, Берліна. Загальна протяжність воєнних доріг, перевірених собаками, становила 15 тисяч 153 кілометри.

Собаки-зв'язківці часом у непрохідних для людини місцях доставили понад 120 тисяч бойових донесень, для встановлення зв'язку проклали 8 тисяч кілометрів телефонного дроту (для порівняння: відстань від Берліна до Нью-Йорка — 6,5 тисячі кілометрів). Іноді навіть важко поранена собака доповзала до місця

призначення і виконувала своє завдання. Зв'язковій собаці Альмі німецький снайпер першим пострілом прострелив обидва вуха, другим — роздробив щелепу. І все ж Альма донесла пакет. Знаменита собака Норка протягом 1942 — 1943 років доставила 2 тисячі 398 бойових донесень. Інший легендарний пес Рекс доставив 1 тисячу 649 донесень. Він був кілька разів поранений, тричі перепливав Дніпро, але завжди добрався до своєї мети.

При всій повазі до історії собак на війні найбільш розповсюджений і поважний собачий фах — це **використання собак у поліцейських цілях.**

Історія використання службових собак для пошуку злочинців має давні корені. Ще в царській армії їх брали на службу «на пайку від казни», приміром, довіряючи охорону військових укріплень на березі Чорного моря під час ведення бою на Кавказі в 40-х роках XIX століття. Згодом собак почали залучати до охорони державних кордонів.

Офіційна історія використання запахових слідів у роботі поліції бере свій початок з 1896 р., коли в німецькому місті Гільдесгеймі за ініціативою відомого криміналіста Ганса Гросса в муніципалітеті міста з'явилося 12 собак, навчених несенню патрульної служби.

Сучасному українському досліднику В. М. Чиснікову на основі залучення нових архівних документів вдалося уточнити дату, коли в Російській імперії було започатковано використання службових собак при розслідуванні кримінальних злочинів. Він з'ясував, що у листопаді 1904 р. начальник розшукової частини Київської міської поліції Георгій Михайлович Рудий, у рамках реорганізації Київського розшукового відділення, командировав у службове відрядження до Німеччини (м. Швельм) свого співробітника О. Ерганта (у майбутньому перший київський кінолог) з метою здобути практичні навички дресирування собак та придбання для київського відділення спеціально навчених собак. 20 грудня 1904 р. до Києва було привезено чотири собаки породи ердельтер'єр різних статей, закуплених на виставці у Німеччині. Витрати київської поліції на навчання дресирувальній справі свого співробітника та купівля собак для відділення склали 695руб. 50 коп. Утримання однієї собаки складало близько 5 рублів (службовець отримував 40 руб.) на місяць.

У тому ж році при Київському розшуковому відділенні було введено посаду дресирувальника.

Таким чином, можна цю дату вважати за відлік становлення поліцейської кінології на теренах України. У 1905 році начальник розшукової частини Київської міської поліції Г. Рудий видав «Інструкцію чинам Київської розшукової поліції», в якій було вироблено перші методичні рекомендації щодо залучення собак — шукачів при розслідуванні злочинів: «§70... у багатьох випадках під час відшукування слідів злочинів, нечітких або загублених на проїзній дорозі, незамінну послугу можуть надати собаки-шукачі. § 106 ... під час розшуку трупа, закопаного у землю, дуже добре облити її гарячою водою, а потім пустити собаку-шукача для обнюхування ґрунту після випаровування».

Свідченням успішного використання ініціативи начальника розшукової частини Київської міської поліції Г. Рудого є той факт, що вже у 1907 р. витрати у відділенні на утримання поліцейських собак-шукачів склали 89 руб. 97 коп. Тому у своєму звіті М. Рудий зазначав, що: потомство цих собак буде дресируватися при відділенні для навчання, як для розшуку і виявлення злочинців, так і для захисту від можливого їхнього нападу на поліцейські чини. Після проведення відповідних іспитів будуть постійно роздаватися чинам розшукового відділення.

Керівництво київського відділку з метою поліпшення роботи по підготовці службових собак, підвищення рівня їх дресирування виписувало із-за кордону методичну літературу, наприклад, щотижневий німецький журнал «Поліцей-Хунд», і навіть зробило спробу підготувати вітчизняний аналог кінологічного німецького видання — журнал «Порадник».

Особливо успішно працювали собаки при виявленні злочинів на транспорті. Високі показники розкриття злочинів з допомогою службових собак у поліцейських звітах спонукали правління товариства «Південно-Західні залізниці» у 1913 р. видати кредити на утримання двох власних розплідників для собак-шукачів. Результат не змусив себе чекати і впродовж року коефіцієнт розкритих злочинів на залізниці збільшився до 56 %.

Службове собаківництво, попри початкову недовіру консервативної частини вищого імперського поліцейного керівництва, досить швидко набуло широкої популярності у правоохоронній системі Російської імперії, таким чином на початку ХХ ст. започатковується **кінологічна служба та криміналістична одорологія** в Україні. Навіть після розпаду імперії вони активно продовжили свій розвиток, а тому сьогодні в правоохоронній системі України активно використовуються спеціально навчені службові собаки.

Сучасна історія розвитку службової кінології МВС України розпочинається з 2 квітня 1994 року, коли наказом МВС України № 169 на правах відділу було створено Службу організації роботи службового собаківництва у правоохоронній діяльності МВС України.

У 2002 році згаданий вище відділ, було ліквідовано, а методичне керівництво кінологічною службою системи МВС України покладене на групу службового собаківництва Департаменту кримінального розшуку.

11 жовтня 2003 року було підписано наказ МВС України № 1168 «Про створення кінологічної служби», яким передбачалося створення кінологічної служби як окремого підрозділу у структурі блоку кримінальної міліції. На них покладено виконання, зокрема, організаційно-методичних, контрольних-наглядових функцій, регулятивну та облікову діяльність у кінологічній сфері в системі МВС.

Використання знань про запахи для переслідування злочинців по їхніх слідах відоме давно, однак предметом наукового дослідження запахові сліди стали порівняно недавно. Лише у 80-ті роки ХХ століття в Житомирі створюється перша одорологічна лабораторія. Собаки як, і будь-які справжні професіонали, проходять навчання, отримуючи більш вузьку спеціалізацію. В січні 1997 року в Вінницькому училищі профпідготовки було започатковано навчальний курс з циклу кінології, де отримують кваліфікацію і сертифікати доступу до практичної роботи фахівці зі спеціальними собаками, підготовленими для пошуку вибухових пристроїв, вогнепальної зброї та наркотиків.

У рамках підготовки до виконання правоохоронних завдань під час проведення в Україні фінальної частини європейської футбольної

першості Євро-2012, було відкрито в місті Ірпінь Київської області Центральний кінологічний навчально-племінний центр МВС України, у якому проводитиметься репродукція найбільш цінних порід собак та їх підготовка за всіма напрямками правоохоронної спеціалізації — пошук по сліду, пошук наркотиків, вибухівки, зброї, патрулювання тощо. До структури кінологічної служби входили 27 кінологічних центрів ГУМВС, УМВС, розташованих у кожному обласному центрі, 4 кінологічні центри міських управлінь (м. Кривий Ріг, Дніпродзержинськ, Горлівка, Макіївка), 71 кінологічна група, а також два училища міліції з підготовки кінологів ОВС (м. Рівне та м. Житомир).

В зв'язку з реформуванням системи Міністерства внутрішніх справ України 2 вересня 2015 р. Кабінет Міністрів України відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII прийняв рішення щодо створення центрального органу виконавчої влади — Національна поліція, яка підпорядковується Міністерству внутрішніх справ України. В Наказі № 1145 01.11.2016 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України», відповідно до пункту 12 частини 3 статті 45 Закону України «Про Національну поліцію» та з метою забезпечення організації діяльності кінологічних підрозділів територіальних органів Національної поліції України, ефективного використання можливостей кінологічної служби в протидії злочинності та забезпеченні публічної безпеки і порядку зазначено, що основними завданнями служби є:

- організація і розвиток системи службового собаківництва, його ефективне функціонування на підставі впровадження науково обґрунтованих методів управління органами й підрозділами служби кінології;

- організаційне та методичне забезпечення діяльності кінологічної служби;

- управління та координація роботи кінологічних підрозділів у мирний та особливий період; — упровадження організаційних заходів щодо забезпечення розвитку матеріально-технічної бази, контролю за проведенням ветеринарних та зооінженерних видів діяльності.

Концепція розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, та Національної гвардії України до 2020 року затверджено Наказом Міністерства внутрішніх справ України 24.05.2017 N 442 визначає основні напрями розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ (далі — ЦОВВ МВС), та Національної гвардії України (далі — НГУ) до 2020 року і спрямована на створення сучасних кінологічних підрозділів, здатних забезпечити виконання покладених на них завдань.

До кінологічних підрозділів і служб ЦОВВ МВС та НГУ належать:

- 1) кінологічна служба Національної поліції України;
- 2) кінологічна служба Державної прикордонної служби України;
- 3) кінологічна служба Національної гвардії України;
- 4) кінологічна служба Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Фах службової собаки з охорони державного кордону знаходиться на межі поліцейської служби та служби військової. І чітко провести межу дуже тяжко.

Вперше структурно про охорону собаками кордону можна згадати з історичних джерел і стосуються вони часів Першої світової війни, коли вперше австрійці почали використовувати собак в армії в 1908 році при охороні кордону на анексованих в 1878 році територіях Боснії та Герцеговини.

У період Першої світової війни всі власники собак в Австро-Угорській імперії повинні були привести своїх вихованців в військові ветеринарні центри, де вирішувалася доля останніх.

У Відні навіть було відкрито дві школи з дресирування собак і навчання їх провідників (кінологів). Спочатку одна з них перебувала в межах міста, що не викликало захоплення у місцевих жителів. Варто сказати, що ці школи вже більш як 100 років тому мали свої казарми та ветеринарні клініки.

Проте собак весь час не вистачало, тому в пресі тих часів розмішувати оголошення про придбання тварин у населення для потреб армії.

Зміст

ВСТУП	3
ІСТОРІЯ ВИКОРИСТАННЯ ТВАРИН У ВОЄННИХ ТА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЦІЛЯХ	5
СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ У СИЛОВИХ СТРУКТУРАХ УКРАЇНИ	18
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК У ОПЕРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	29
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КІНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	44
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	47
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про захист тварин від жорстокого поводження»	47
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про ветеринарну медицину»	83
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 15 жовтня 2001 р. N 1348 «Про норми годування штатних тварин військових частин, закладів, установ і організацій Збройних Сил, інших військових формувань, структурних підрозділів Державної спеціальної служби транспорту, органів і підрозділів Національної поліції, цивільного захисту та установ кримінально-виконавчої служби»	200
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ від 11.07.2018 р. № 597 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів ДСНС»	209
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ від 01.11.2016 р. N 1145 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України»	280

НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ від 26.03.2018 р. N 234 «Про затвердження Інструкції з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України».....	362
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ від 05.08.2014 р. N 772 «Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України»	420

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

КІНОЛОГІЧНА СЛУЖБА В ЗСУ ТА ІНШИХ СИЛОВИХ СТРУКТУРАХ

- ІСТОРИЧНА ДОВІДКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН
- ВІЙСЬКОВА ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА
- НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
- ОСОБЛИВОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 27.03.2023. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 29,15.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

Книги, які можуть вас зацікавити

Фортифікація та маскування

Тактична підготовка

Безродные шпионы.
Тайная стража у
колыбели Израиля

Стандарти НАТО та їх адаптація в Україні під час дії воєнного стану. Матеріально-технічне забезпечення за стандартами НАТО в Україні 2022...

Стандарти НАТО та їх адаптація в Україні під час дії воєнного стану. Організація медичного забезпечення за стандартами НАТО в Україні 2022

Стандарти НАТО та їх адаптація в Україні під час дії воєнного стану. Організація адміністративного забезпечення за стандартами НАТО в Україні 2022

[Перейти на сайт](#) →